

HEMŞİRELİKTE İNOVASYON

INNOVATION IN NURSING

Geliş Tarihi: 11.11.2018, Kabul Tarihi: 14.12.2018

Harun ÖZBEY*, Öznur BAŞDAŞ**

ÖZET

Günümüzde bilimsel bilginin önemi giderek artmakta ve sağlık bakım uygulamaları hızla değişmektedir. Bu değişim ortamında hemşirelerin etkin ve istendik sonuçları yakalayabilmeleri ancak inovasyon sürecini hemşirelik hizmetlerine entegre etmeleri ile mümkündür. İnovasyon sürecinin hemşirelik hizmetlerine entegre edilmesi bakım kalitesinin artmasına ve sağlık bakım maliyetlerinin azalmasına katkı sağlamaktadır. Ülkemizde hemşirelikte inovasyon son zamanlarda hız kazanmış olup sınırlı sayıda inovatif çalışma bulunmaktadır. Bu durum hemşirelikte inovatif uygulamaların gelişmeye gereksinimi olduğunu göstermektedir. Bu derlemede hemşirelikte inovasyonun gerekliliğine ve önemine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bakım, Hemşirelik, İnovasyon, Yenilikçilik.

ABSTRACT

Nowadays, the importance of scientific knowledge is increasing and health care practices are changing rapidly. In this change environment, it is possible for nurses to effective and desired outcomes only if they integrate the innovation process into nursing services. Integrating of the innovation process into nursing services contributes to the improvement of the quality of care and to the reduction of health care costs. Innovation in nursing has recently gained speed in our country and there are limited number of innovative studies. This shows that innovative applications in nursing need improvement. In this review, it is aimed to draw attention to the necessity and importance of innovation in nursing.

Key Words: Care, Nursing, Innovation, Innovativeness.

Sorumlu Yazar:

Adı Soyadı: Arş. Gör. Harun Özbey

Adres: Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Kayseri, Türkiye

E-mail: harunozbey@erciyes.edu.tr

* Harun Özbey, Arş. Gör. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, KAYSERİ.

** Öznur Başdaş, Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, KAYSERİ.

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi, hizmet alanlarındaki beklentilerin artışı, hızla gelişen bilgi ve teknolojiye uyum sağlama gereksinimi ülkelerin rekabet güçlerini arttırmaları için inovasyon ve arge çalışmalarına daha çok yatırım yapmalarını sağlamıştır. Ülkelerin temel kalkınma güçlerini arttırabilmelerinde ve rekabet ortamında varlıklarını sürdürülebilmelerinde inovasyon büyük önem taşımaktadır (Yıldırım 2007). Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) inovasyonu “bir fikri, pazarlanabilir bir ürün ya da geliştirilmiş bir üretim ya da dağıtım yöntemine ya da yeni bir toplumsal hizmet yöntemine dönüştürmek” olarak tanımlamıştır (OECD 2015).

Sağlık sektörünün temel yapı taşlarından biri olan hastaneler de varlıklarını sürdürüebilme, sağlık personeli ve hastaların ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilme açısından inovatif olmak zorundadırlar. Ayrıca sağlık sektöründe verilen tedavi ve bakım hizmetlerinin maliyeti yüksek olduğundan dolayı kaliteli ve maliyet etkili bakım verilebilmesi için inovasyon oldukça önemlidir (Acıbozlar 2006). Sağlık sektöründe çalışan sağlık personelinin inovatif düşünme, inovatif geliştirme ve bunları hayata geçirme konusunda desteklenmesi gerekmektedir. Sağlık personelinin bu konuda desteklenmesinin yolu kurumda inovasyon kültürünün oluşturulması ile başlamaktadır (Khorshid 2010).

Sağlığın geliştirilmesi, korunması, tedavi, bakımı ve rehabilitasyonu gibi temel insan gereksinimle-

rinin karşılanmasında her düzeyde rol alan hemşirelik mesleği, varlığını sürdürebilmek, bakım kalitesini arttırmak, hasta çıktılarını iyileştirmek ve maliyet etkili bakım sağlamak için kendini yenilemek durumundadır (Kartal ve Kantek 2018). Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN) 2009’da yayımladığı raporunda sağlığın desteklenmesi, hastalıkların önlenmesi, risk faktörlerinin tanımlanması, önlenmesi ve daha nitelikli bakım verilebilmesi için hemşirelik uygulamalarında inovasyonun önemli olduğu vurgulanmıştır (Herdman ve Yazıcı 2009). Bu derlemede hemşirelikte inovasyonun gerekliliğine ve önemine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

İnovasyon Kavramı ve Önemi

Her geçen gün kurumların sunduğu hizmetlerin birbirine benzemesi kurumların birbirleriyle rekabet etmeleri ile sonuçlanmıştır. Kurumların varlıklarını sürdürüebilmeleri ve başarılı olabilmeleri için benzer hizmetleri sunmak yerine rekabet güçlerini arttıracak hizmetleri sunmaları ancak inovasyon kültürünü benimsemeleri ile mümkündür (Clement ve Polit et al. 2011). İnovasyon sözcüğü Latince “innovare” “yenilik yapmak” anlamına gelmektedir (Kanter 2006). Türk Dil Kurumuna (TDK) göre inovasyon “yenileşim-yenilik” olarak ifade edilmektedir (TDK 2018). İnovasyon hem bir süreci hem de bir sonucu ifade etmektedir. Günümüzde inovasyon rekabet üstünlüğünü ele almada önemli bir belirleyici haline gelmiştir.

İnovasyon bilgiyi önemli bir pazar ürününe dönüştürerek toplumsal refahı arttırmaktadır (Şengün 2016). İnovasyon bireysel ve toplumsal taleplerin en iyi şekilde karşılanmasını sağlamaktadır. Rekabetin artması, sunulan hizmetin ömrünün kısalması kurumları sürekli inovasyona zorlamaktadır. Ülkelerin ekonomilerinin gelişmesinde, yeni ürün ve hizmet taleplerinin karşılanmasında, kurumların rekabet yeteneklerinin artmasında inovasyonun stratejik bir önemi vardır. Ayrıca inovasyon kurumların başarılı olmasına yararlar sağlamaktadır. Kurumun performansının artması, çalışanların becerilerinin gelişmesi, iş yükünün azalması, çalışanların motivasyon, heyecanlarının artması, çalışanlara özgürlük, keşif, öğrenme ve kişisel gelişim olanağı sunması inovasyonun başlıca yararları arasındadır (Clair 2008).

Ülkelerin refah seviyelerinin artmasında sağlık sektöründeki inovasyonun önemi büyüktür. Sağlık sektörü gerek iş yükünün fazla olması gerekse sağlık personelinin yaratıcı olmasını gerektirmesi nedeniyle inovasyonun göz ardı edilemeyeceği sektörlerden biridir. İnovasyonun sağlık sektöründe uygulanmasıyla ortaya çıkan yenilikçi ürün ve hizmetler erken teşhis ve tedavi olanağını sağlayarak ilerde oluşabilecek maliyetlerin önüne geçilmesini sağlamaktadır. Bu sayede sağlık sektöründe sağlanan uzun dönemli verimlilik hasta çıktılarının iyileştirilmesi için alternatif çözümler üretilmesini sağlamaktadır. İnovasyon sayesinde kaynakların kısıtlı olduğu sağlık sektöründe ucuz

ve erişilebilir çözümler üretilmesi mümkün olmaktadır (Şengün 2016).

Hemşirelikte İnovasyonun Yeri ve Önemi

Profesyonel bir meslek üyesi olan hemşirelikte inovasyon sadece günümüzde değil hemşireliğin varoluşundan bu yana varlığını sürdürmektedir. Çağdaş hemşireliğin kurucusu Florence Nightingale'in 1800'lü yıllarda kadınlarda doğum sonrası görülen puerperal ateşin çevre ile ilişkisi olduğunu ve çevrenin düzenlenmesi ile bunun önlenilebileceğini ortaya koyması hemşirelikte inovasyonun ilk örneklerindedir. Florence Nightingale çevrenin düzeltilmesiyle birçok kadının hayatını kurtararak hemşirelikte süreç inovasyonunun ne kadar önemli olduğunu göstermiştir (Dil, Uzun ve ark. 2012; Doğan Merih 2018). Hemşirelikte inovasyon kavramı ilk kez Amerika Hemşireler Birliği (ANA) tarafından yayımlanan "Hemşirelik Müfredatlarının Yeniden Yapılandırılması" ile literatüre girmiştir. Bu çalışmada ANA hemşirelik eğitimcilerinin hemşirelik eğitiminde inovatif düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme ve araştırma yapabilme becerilerini destekleyen çağdaş eğitim tekniklerine yer vermeleri gerektiğini vurgulamıştır (Dil, Uzun ve ark. 2012).

ICN 2009 yılı temel hedefinin hemşirelikte rekabet gücünü arttırmak olduğunu belirtmiş ve bu yılı "inovasyon yılı" olarak ilan etmiştir. Avustralya Sağlık Çalışanları Emeklilik Kurumu (HESTA) tarafından 2009 yılında düzenlenen hemşirelikte yenilikçilik ödülünü böbrek transplantasyonu öncesinde plazma değişimi için harcanılan süreyi

azaltan bir ürün geliştiren Jamie Rutherford kazanmıştır (Kara 2015). Ülkemizde ise hemşirelikte inovasyon ile ilgili ilk çalışmalar hemşirelik liderlerimizden Perihan Velioğlu tarafından yapılmıştır. Yeşil ameliyathane tekstilinin kullanılması, hemşirelikte yüksek öğrenimin olması gerektiği, hemşirelikte ekip çalışmasının önemini vurgulaması gibi hemşirelikte önemli yeniliklere imza atmıştır. Hemşire Özlem Oktay tarafından 2006 yılında geliştirilen “stomakit” hemşirelikte inovatif olarak geliştirilen ilk ürün olma özelliğini taşımaktadır (Doğan Merih 2018). Dünyada ve ülkemizde hemşirelikte inovasyon örnekleri Tablo 1’de özetlenmiştir (Herdman ve Yazıcı 2009; Doğan Merih 2018; Abbott ve Shaw 2016; Adams, Bucior et al. 2012; 360 FHI 2014; Kambarami 1999).

Sağlıklı olmak ve sağlık bakım gereksinimlerinin karşılanması temel insan haklarından biridir. Sağlıkta korunmasında ve geliştirilmesinde önemli rolleri olan hemşirelerin de yenilik ve gelişmelere paralel olarak kendini yenilemeleri gerekmektedir. Teknolojinin gelişmesi, hastalık türlerindeki değişim ve artış, sağlık bakım hizmetlerindeki taleplerin değişmesi ve toplumun beklentisinin artması hemşirelikte değişim ve yenilikleri zorunlu kılmaktadır. Geniş bir kitleye hizmet veren hemşireler bu değişim ve yenilikleri topuma ulaştıran en önemli sağlık çalışanlarıdır. Hemşirelerin inovatif düşünme ve geliştirme süreçlerinin klinikle entegre bir şekilde uygulanmasının kaliteli bakım verilmesi, hastalıkların erken teşhisi, risk fak-

törlerinin belirlenip önlenmesi, hastaneye geri dönüşlerin azalması ve hasta çıktılarının iyileşmesi gibi olumlu sonuçlar getireceği bildirilmektedir (Gibson ve Kelly 2010; Özen ve Seviğ 2017). Hemşirelik hizmetlerinin planlanması, sunulması ve değerlendirilmesi sürecinde inovasyon sürecinin kullanılması verilen hizmetin kalitesini etkileyen önemli faktörler arasındadır. Hemşireler bakım verirken yaptıkları uygulamanın bilimsel dayanağını, uygunluğunu ve etkinliğini sorgulamakla yükümlüdürler (Dil, Uzun ve ark. 2012).

Hemşirelikte İnovasyonun Yaygınlaştırılması

Hemşirelikte inovasyonun yaygınlaştırılması, yöneticilerin yeniliğe karşı tutumu, açık ve katılımcı kurum kültürü, bireysel olarak yenilikçi bir düşünce yapısına sahip olmak ve olumlu iş ortamı gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Şengün 2016; Doğan Merih 2018; Ku, Chang et al. 2010). Kurum içerisinde inovasyon kültürünün oluşmasının en önemli adımını yöneticilerin inovasyona karşı olan tutumları oluşturmaktadır. Kurumda yenilikçi girişimlerin desteklenmesi ve ödüllendirilmesi çalışanların inovatif düşünme ve inovatif geliştirme becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Yeniliğe açık, yenilikçi bir bakış açısına sahip, inovatif süreci destekleyen, sorgulama ve problem çözme becerisi olan yöneticiler kurumda inovasyon kültürünün oluşmasında anahtar rol almaktadır. Yöneticilerin inovasyon hakkında gerekli farkındalığı yaratma ve inovatif sürecini destekleme gibi yükümlülükleri bulunmaktadır (Barutçugil 2009).

Hemşirelikte inovasyonun yaygınlaştırılmasında önemli faktörlerden biri de inovasyonu destekleyen iş ortamının oluşturulmasıdır. Çalışanların bilgi paylaşımları yapabileceği, geliştirmiş oldukları fikirleri rahatça sunabilecekleri bir iş ortamı, çalışanların inovasyona yatkınlıklarının gelişme-

sine katkı sağlamaktadır. Ancak sürekli iş yetiştirme kaygısı bulunan ve aşırı kuralları olan kurumların çalışanlarında inovatif düşünme ve inovatif geliştirme becerileri olumsuz yönde etkilenmektedir (Doğan Merih 2018).

Tablo 1. Dünyada ve ülkemizde hemşirelikte inovatif ürün örnekleri

Dünyada Hemşirelikte İnovatif Ürün Örnekleri			
Geliştirilme Yılı	Geliştirenler	İnovatif Ürün	Geliştirme Amacı
1999	Kambarami	Kanguru Bakım Modeli	Yenidoğanların dış yaşama uyumlarının kolaylaştırılması
2007	Jennifer Gengo	WOCN Programı	Bası yaralarının önlenmesi
2009	Jamie Rutherford	Diyaliz Pompası Bağlantı Makinası	Diyalizde harcanan sürenin azaltılması
2012	Adams ve ark.	HOUDINI Protokolü	Kateter enfeksiyonlarının azaltılması
2012	Alive ve Thrive	mHealth for Better Child Feeding	Beslenme yetersizliği olan çocuklara yardım sağlayan bir iletişim ağı
2014	Isabelle Skinner	Glikoz Buddy	Bireye özgü günlük beslenme ve hareket önerileri sağlayan bir mobil uygulama
2016	Abbott ve Shaw	Sanal Hemşire Karakteri	Taburculuk işlemlerinin hızlı ve kolay yürütülmesi
Ülkemizde Hemşirelikte İnovatif Ürün Örnekleri			
2006	Özlem Bektaş Oktay	Stomakit	Stoma bakım/pansuman işlemini kolaylaştıran aparat
2012	Meltem Kaya ve Nursen Ülke	Portlet	Kemoterapi hastalarının infüzyon alelerinden kurtulmalarını sağlayan alet
2014	Esmâ Şen	Hasta Yıkama Sistemi	Hastaların zarar görmeden ve kirli suya maruz kalmadan temizlenebilmelerini sağlayan sistem
2015	İkbal Engin ve Meltem Soyhan	Uterus Masaj Kemer (UMKEM)	Uterustaki atonilerin erken dönemde saptanması ve erken müdahale edilmesini sağlayan ürün

Hemşirelikte inovasyonun yaygınlaşmasında hemşirelerin bireysel olarak yenilikçi bir düşünce yapısına sahip olmaları önemli bir etmendir. İnovasyon sürecinin hemşirelik hizmetlerine entegrasyonu hemşirelerin bu konuda istekli ve heyecanlı olmalarıyla mümkün olmaktadır. İnovasyonun gerçekleştirilebilmesi için hemşirelerin eğitim düzeylerinin artması, ilgili alanda deneyimlerinin bulunması, yaratıcı düşünme ve sorgulama becerilerinin olması, problemlerin farkına varması ve çözüm üretilmesi için gerekli motivasyonun sağlanması için birer önkoşul olarak karşımıza çıkmaktadır (Denat ve Memis 2006).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelerin inovatif düşünme ve inovatif uygulamaları hayata geçirmeleri hemşirelikte inovasyonun yaygınlaştırılmasında anahtar rol almaktadır. Hemşirelerin inovatif ürün ya da hizmetleri geliştirmeleri ve kullanmaları, bakım kalitesinin artmasına ve sağlık bakım maliyetinin azalmasına katkı sağlayacaktır. Hemşirelikte inovasyonun aktive edilebilmesi için öncelikle hemşirelerin yenilikçi düşüncelerini destekleyen ve ödüllendiren kurum kültürünün oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle hemşirelerin yenilikçi düşüncelerinin desteklenmesi, motivasyonlarının artırılması ve geliştirdikleri ürün ya da hizmeti rahatça sunabilmesi için olanakların tanınması önemlidir. Hemşirelere inovasyona yönelik eğitimlerin verilmesi, inovatif düşüncelerini destekleyen uygun ödül sistemlerinin geliştirilmesi, geliştirdikleri ürün ya da hizmetleri ticari bir ürüne dönüştüre-

bilmeleri ve yasal süreçlerle ilgili yol gösterilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Abbott, M. B., Shaw, P. Virtual nursing avatars: Nurse roles and evolving concepts of care. *OJIN: The Online Journal of Issues in Nursing*. 2016; 21:3.
- Acıbozlar, Ö. Yönetici hemşirelerin karar verme stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2006, İstanbul.
- Adams, D., Bucior, H., Day, G. Make that urinary catheter disappear–nurse-led protocol. *Journal of Infection*. 2012; 13:2, 44-47. <https://doi.org/10.1177/1757177412436818>
- Barutçugil, İ. Arge Yönetimi, 4. Baskı. İstanbul, Kariyer Yayınları, 2009; 112-118.
- Clair, DS. A study of innovation in collegiate business education, graduated school of education and psychology, Doctorate Thesis, 2008, USA: Pepperdine University.
- Clement, O-Brien K. Polit, FD. Fitzpatrick, JJ. Inovativness of nurse leaders. *Journal of Nursing Management*. 2011; 19:431-438.
- Dil, S., Uzun, M., Aykanat, B. Hemşirelik eğitiminde inovasyon. *International Journal of Human Sciences*. 2012; (9) 2, 1217-1228.
- Doğan Merih, Y. İnovatif Hemşirelerin Yol Haritası. Nobel Tıp Kitabevleri. 2018, Çapa-İstanbul.

- Denat, Y. Memis, S. Hemşirelik eğitiminde yaratıcılığı geliştirme. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2006; 22(1): 245-252.
- Gibson, R., & Kelly, B. Stoking your innovation bonfire: A road map to a sustainable culture as ingenuity and purpose, 1th. New Jersey, Wiley & Sons Inc, 2010; 188.
- Herdman, AE. Yazıcı, KÖ. Hemşirelik ve yenilikçilik. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 2009; 6:2-4.
- Kara, D. Innovation in nursing practices, Global Journal on Advances in Pure & Applied Sciences. 2015; 07: 170-174.
- Kambarami, RA. Chidede, O. Kowo, DT. Kangaroo care for well low birth weight infants at Harare Central Hospital Maternity Unit—Zimbabwe. Cent Afr J Med. 1999; 45(3):56-9.
- Kanter, RM. Innovation the classic traps. Harvard Business Review. 2006; 11:1-13.
- Kartal, H. Kantek, F. Hemşirelikte inovasyon örnekleri. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2018; 1(5): 57-63.
- Khorshid, L. Hemşirelikte yaratıcılık ve yenilik. 1. Temel Hemşirelik Bakım Kongresi Kitabı. İzmir, 2010; 1-4.18.
- Ku, YL. Chang, CF. Kuo, CL. Sheu, S. The application of creative thinking in nursing education. Hu Li Za Zhi Chinese Journal of Nursing. 2010; 57(2):93-98.
- OECD. The innovation imperative: Contributing to productivity, growth and well-being, OECD Publishing, 2015, Paris. Erişim: 28.10.2018,
https://read.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/the-innovation-imperative_9789264239814-en#page1
- Özen, B. Seviğ, E.Ü. The impact of planned hospital discharge program on complications and hospital readmissions in patients undergoing coronary artery bypass grafting. Türk Göğüs Kalp Damar Cerrahisi Dergisi. 2017;25(3):353-362.
- Şengün, H. Sağlık hizmetleri sunumunda inovasyon. Med Bull Haseki 2016; 54:194-8. Doi: 10.4274/haseki.3057.
- Türk Dil Kurumu (TDK). Güncel Türkçe Sözlük, 2018. Erişim: 28.10.2018,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=170144
- Yıldırım, E. Bilgi çağında yaratıcılığın ve yaratıcılığı yönetmenin önemi. İİBF Dergisi. 2007; 12(9):109-120.
- 360 FHI. mHealth for better child feeding. 2014; (2) 1-8. Erişim: 14.11.2018,
<https://www.fhi360.org/sites/default/files/media/documents/alive-thrive-mHealth-Innovation-Brief-December-2014.pdf>